
STJØRNA

HEIMBYGDA VÅR

Stjørna heimbygdslag
ÅRSHEFTE NR. 2 - 2006

TAKK FOR STØTTE

Som en takk og for å vise hva vi holder på med, lager vi dette årshefte. Samtidig kan vi få bringe fram mye stoff fra Stjørna som vi håper dere setter pris på.

I årets hefte har vi flere bidrag fra noen som har skrevet ned historier fra barndom/ungdom og om egen slekt. Dette er viktig for å videreføre kunnskap til nye slekter. Vi håper mange flere tar penna fatt – del minner og kunnskap med oss andre. Vi tar svært gjerne mot stoff – vi skal lage mange årshefter. Ta kontakt med noen i styret så skal vi ta vare på ditt bidrag.

Ikke være beskjeden, men send gjerne inn historier, bilder eller noe dere har liggende om heimbygda vår. Jeg er sikker på at mange vil sette pris på det.

INNHold

Her følger en oversikt med tittel og forfatter/referent.

PENG-MIKKEL I FEVÅG	Eilert Bjørkvik
UTVANDRING TIL AMERIKA	Per Husby
AMERIKABREV FRA SELNES	Leif Ersøybakk
MINNER FRA MIN BARMDOM	Gurine Ramsvik
BETONGBÅTEN PÅ SALBUBEKK	Martin Salbubæk
SPRENGNING I GAMLE DAGER	John Selnes
VIKINGSKIPET PÅ MÆLAN	Per Husby
NAMN I OG OMKRING RÅKVÅGEN	Eilert Bjørkvik
PETER HUSBY	Lars Bromstad
SÆTERDRIFT I SØRFJORDEN	Paul Ingvald Tokstad
BOSETTING I SØRFJORDEN 1801	Per Husby
MARIE HANSDATTER	Harald Sommerseth

Trykt hos Skipnes AS desember 2006

God jul til alle medlemmer og støttespillere

Per Husby
Leder og ansvarlig redaktør

*Fjøset og kyrne på Stranda
Tegning av Kåre Bromstad*

PENG-MIKKEL DEN RIKE BONDE I FEVÅG

Av Eilert Bjørkvik

Sagn om personer som utmerker seg på en eller annen måte, har ofte lett for å leve i minnet, kanskje særlig dersom det overleverte har noe av uvirkelighet over seg, eller at det avviker sterkt fra det miljøet sagnet er knyttet til. Store rikdommer var ikke vanlig i et bygdemiljø, og hadde noen særlig mye av jordisk gods, var det rimelig at det ble samtaleemne og grunnlag for fortellinger, kanskje ikke minst i slekter der det var gått tilbake med rikdommen.

Tradisjon med et slikt motiv finner vi ennå i Stjørna og Rissa, der det fortelles om den rike bonde i Fevåg. Vi skal se på noe av det som er blitt fortalt om denne bonden eller "Peng-Mikkel" som han også kalles. Det er særlig to hendinger som er blitt knyttet til ham, at han ga danskekongen en stor pengesum, fra et kvarter til ei halv tønne sølvpenge, og at han kjøpte Brettingsvorpa i Haltvikan på auksjon i Trondheim og til øvrighetens forundring betalte med klingende mynt.

Fra Arthur Hårberg (1909-1979), Refsneshagen, fikk jeg i 1974 ei oppskrift, bygd på det hans far, Johan Arnt Hårberg (1859-1947) i Haltvikan fortalte:

"Mikkel Fevåg var en velstående mann. Han tilbød daværende konge av Danmark, Kristian den fjerde, et helt kvarter med sølvpenge som lån, da kongen var i pengeknipe. På dødsleiet ville folk i Fevåg vite hvor han hadde pengene sine. "Under tyrirot, under tyrirot", svarte Mikkel Fevåg. Folket la så den syke mannen på en tremeisle og drog han ut i Vestvikskogen hvor han skulle påvise pengene. Pengene ble ikke funnet. Sølvpengene skulle visstnok ha blitt gravd ned i skogen på Vestvikan ved Fevåg og ligge i en stor kobberkjele. Mange har senere forgjeves forsøkt å grave etter pengene på det stedet som Mikkel Fevåg påviste. Etter en tids graving dukket en stor, svart, sint og frøsende katt opp av hullet, og gravingen måtte oppgis. Ellers finnes det en del varianter av samme historie på folkemunne."

Det samme motivet finner vi også i ei oppskrift som Hans Bromstad (1903-1971) gjorde etter Ludvik Nordsæter (1870-1951) i 1939:

"Ein mann i Fevåg hadde kjøpt gard i Sørtdalen i Åfjorden. Han kjørte med flyttingslass fra Fevåg innover til Rødsjøen, derfra tok han opp Tjuvskaret og innover mot Bjørndalen. Kallen kjørte på tremeisla. Det var frose mark og lett føre. På lasset ... hadde han eit kvarter med pengar, det skulde millom anna vera til kjøpesum for garden. Da mannen kom eit stykke inn på heiane, tok det til å snø, og føret vart tungt. Det auka berre på, og da han var komme så langt at han skulde til å kjøre ned i Bjørndalen, kjørte han fast hesten i snøskavlar. Han skyna da at han ikkje greidde turen fram til Sørtdalen. Han lesste derfor av lasset, pengekvarteret gøymde han i ei ur tett ved, og det andre av lasset sette han av der han snudde. Det viste seg snart at hesten som var liten, ikkje greidde tilbaketuren sjølv om slean var tom, mannen måtte derfor spende hesten frå og så prøve å gå tilbake til Rødsjøen. Det vart ein hard tårn, og det var berre så vidt dei greidde turen. Mannen vart

liggende sjuk i Rødsjøen, ei tid før han døde ropa han fleire gonger: "Du Bjynndal, du Bjynndal, kor rik du e." Da dei leitte etter, fann de både slean og dei andre ting som var sett igjen på Bjørndalsbråttet, men kvarteret med pengane var det uråd å finne. Dei er heller ikkje funne sidan så vidt ein veit."

I herredsbeskrivelsen for Stjørna i Statens kartverk (Suppl 1916 B XIV,11) finnes ei oppskrift etter lærer Edvard Vatn (1885-1953, gift med Elen Jakobsdtr Hafell f 1893), datert Fevåg skole 31.10.1916:

"Omkring aar 1700 levede i Fevaag en mand som hette Jakob Jensen Øvergaard. Denne Jakob var overmaate rik. Hvorledes han hadde faat fat i alle pengene har ingen her kunnet gjøre rede for. Engang fandt han paa at han vilde gi kongen en foræring, og han la da i ½ tønne med sølvpenge som han sendte kongen. Til erindring om denne gave skulde kongen ha skrevet etsteds paa sit slot, at denne halvtønne sølvpenge hadde han faat fra den rike bonde i Norge. En gammel mand i Fevaag fortalte at turister som hadde reist her, har spurt efter hvor denne rike mand hadde bod, som de hadde set om paa kongens slot i Danmark. Sine øvrige penge hadde han for det meste gjemt i poser – helst gamle strømper – og disse var numereret fra 1 til 18. Paa sine gamle dage laa han længe syk, og til tidsfordriv holdt han paa at rote i et pengeskrin. Folk sa at han fik ikke dø for sine penge. Straks før han endelig døde, spurte de ham, hvor han hadde alle sine penge. Han fortalte da hvor alle pengeposerne laa, og det var i alt 18. "Og so har eg ein stor koparkjel full av peng under ei furu ute i Aunskogen", sa han, og dermed døde han; og saaledes fik de ingen fuld rede paa hvor denne "koparkjel" var. Senere, en nat, gikk en mand som hette Per Bretting gjennom skogen. Ret som han gikk fik han se noget blankt, og da var det kjelen. Men som han stod og saa paa den, kom det ut to horn paa den, og snart ble den til en stor okse, og saa tok det til at kry av fæle ormer omkring den. Per blev saa ræd at han sprang derifra, og han turde aldrig gaa der mer"

I sitt manuskript til gårdshistorie for Hårberg i Haltvikan forteller Anders Bjørgan (1862-1949) under omtalen av Overbrettingen vorpe:

"Og etter den store nordiske krig var kong Fredrik 4. svært opprædd for penger. Men Jakob, son til Mikkel Fevåg, var kalla den rike bonde, og sagnet seier at han lånte eller gav kongen eit kvarter sølvpenge. Men det som gjekk for seg, var vorphandelen. Jakob Mikkelsen og Jon (Steffensen) Hårberg kjøpte vorpa i lag på ein auksjon i Trondheim, og det var Jakob som la 800 sølvdaler på bordet. Det var i 1729. Etter sagnet vart han spord om kausjon og svara: "Den har jeg på ryggen, og uti gangen står ein med eit skrin pund handa."

Det vil føre for langt å kommentere disse sagnene, så vi får forsøke å begrense oss til noen fakta.

Kjernen i alle disse sagna er en rik mann i Fevåg, av noen kalla Mikkel Fevåg, av andre Jakob Jensen Øvergård og Jakob Mikkelsen Fevåg. Denne rikmannen skulle ha levd på kong Kristian den fjerdes tid (1588-1648), omkring 1700 eller på kong Fredrik den fjerdes tid (1699-1730). Den siste dateringen er Anders Bjørgans, og han hadde

gransket i arkivene og funnet opplysninger om vorpkjøpet i 1729.

Mikkel og Jakob er gamle Fevågnavn knyttet til Øvergården. Vi finner en Mikkel Torbersen der midt på 1600-tallet, og sønnen hans Torber, hadde igjen en sønn Mikkel (ca 1663-1731), og en av Mikkels sønner var Jakob Mikkelsen (1691-1769). Mikkelnavnet er blant annet knyttet til Mikkolholmen, en sikker laksvorpeplass, som i 1572 ble kalt Grønningsholmen. Etersom laksvorper ga god avkastning i eldre tid, er det ikke urimelig at rikdom ble knyttet til Mikkelnavnet – Peng-Mikkel.

At tradisjonen kan gå i surr og blande sammen far og sønn er ikke så uvanlig, for den rike bonde i Fevåg var nok ikke Mikkel, men sønnen Jakob Mikkelsen Fevåg. Da Jakob døde i 1769, etterlot han seg en av de største formuene i Fosen på den tida, også om vi tar hensyn til folk utenfor bondestanden. Formuen må han ha skaffet seg mellom 1733 og 1769. Da det ble holdt skifte etter hans første kone, Kirsten Fredriksdatter Leksa i 1733, var nettoformuen 1590 daler, mens den ved skiftet etter Jakob i 1769 var 6000 daler. Dette var et beløp som tilsvarte verdien av mellom 1000 og 1500 kyr den gang.

Hvordan denne formuen var samlet er ikke godt å si. Jakob hadde nok arvet en god del etter foreldrene Mikkel Torbergesen og Maren Olsdatter. Maren var fra Hårberg i Hasselvika, og en god del sølv i skiftet etter Jakob var merket med foreldrenes initialer. Merkelig nok var både Mikkel og Jakob leilendinger i Fevåg, men Mikkel var gjennom giftermålet blitt eier av en part i Hårberg, og Jakob hadde kjøpt halve Brettingsvorpa (i skiftet vurdert til 1200 riksdaler), og han eide gården Ulsnes i Aure vurdert til 320 daler. Mikkel Fevåg var ei tid lensmann i Ørland tinglag, uten at det behøvde å kaste så mye av seg.

Men så var det alle pengene som Jakob Jensen etter sagnet skulle ha samlet i 18 poser eller gamle strømper. I skiftet etter Jakob Mikkelsen var det 3400 riksdaler i kontanter, oppbevart i 19 poser eller punger, så her er nok grunnlaget for sagnets beretning om pengestrømpene.

Fevåg sett fra skolen

Hvor ble det så av all rikdommen? Ved skiftet etter Jakob Mikkelsen – som vel egentlig var den Peng-Mikkel som tradisjonen husker – ble formuen delt mellom enken Anne Arvesdatter og hans 8 barn, og senere har det vel som det heter hos Peer Gynt, gått sørgelig til akters. En etterkommer, Mikkel Jensen, som levde på 1800-tallet, forsøkte å holde en viss standard. Han klippet ikke neglene

for å vise at han ikke drev med tungarbeid. Dette mintes i alle fall et barnebarn av ham. Og så spør det om noen andre har hørt om den rike bonde i Fevåg eller kanskje om den forgylte brudekrona som Kirsten Jakobsdatter arvet i 1769. Hun var inngiftet i Wilmann-familien i Børse og har også etterkommere i Roan.

UTVANDRINGEN TIL AMERIKA FRA STJØRNA

Av Per Husby

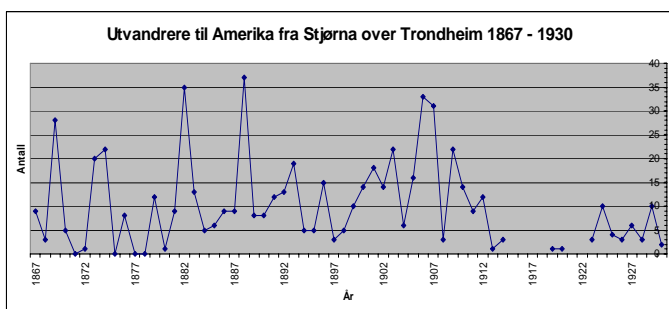
Det er kjent at svært mange nordmenn reiste til Amerika og søkte lykken der. Slik var det også fra Stjørna. Den store utvandringen startet omkring 1850 og varte fram mot siste verdenskrig.

Det var mange årsaker til at folk reiste. Noen så ingen framtid i heimlandet, noen ønsket å tjene penger, noen rømte fra problemer og noen flyttet etter slekt og venner som hadde funnet seg til rette "over there".

I dag har vi tilgang på fakta om hvem som reiste og når. På internett har Digitalarkivet www.digitalarkivet.no/ lagt ut lister over de som reiste fra Trondheim med båt i perioden 1867 – 1930. Noen reiste også over fra andre steder, men Trondheim var nok hovedruta for stjernværingene.

Hvis en søker på de som reiste fra Stjørna finner en ca 600 navn. De som reiste måtte oppgi bosted og om det er informanten eller skriveren sin feil er usikkert, men flere varianter av stedsnavnet Stjørna skal en lete lenge etter. Her finner en 5 fra Sjøren, 7 Sjørn, 3 Skjønen, 66 Skjøren, 1 Skjørenn, 1 Skjørin, 279 Skjørn, 15 Skjørna, 174 Skjørn, 2 Skjørn, 1 Stjøren, 39 Stjørna, 3 Strjørna.

Det er opplysninger om dato for utreise, for- og etternavn, sivilstand/familiestilling, yrke, kjønn, alder, bosted, reisemål, skip, rederi, billettpris eller hvem som betalte, formål med reisen og merknader. Dette gir mange og interessante opplysninger om slekt og leveforhold.

Figuren viser hvor mange som reiste for hvert år.

Det er store variasjoner av mange årsaker – noen reiste i grupper/familier, båtene gikk ikke hvert år, tidene hjemme skiftet. 1914 til 1918 var det utrygt. Etter 1. verdenskrig var utvandringen mye mindre.

Det skjedde også betydelig skifte i hvorfor folk reiste over. Fram mot 1900 var det for å bosette seg og finne fast arbeid. Etter århundreskiftet ble det i større grad for å søke arbeid, tjene penger og så reise tilbake til Norge.

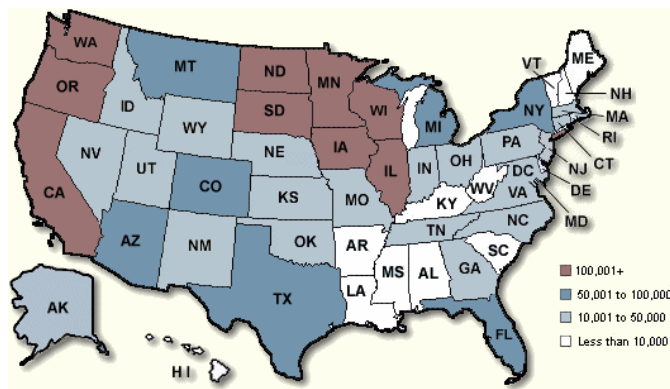
Reisemålene skiftet også. I 1867/68 reiste alle 15 til Quebec i Canada, muligens reiste de videre til USA. Senere ble Midtvesten og prærien målet. Svært mange oppga Sioux City i Iowa som reisemål. Det kan skyldes at de hadde slektninger der og dro dit først og så videre. Etter 1900 var reisemålene mer spredd og vestkysten med Seattle i staten Washington var et mye brukt. Der ble fiske en viktig arbeidsplass for mange.

Mennene var i flertall, bare ca ¼ var kvinner og særlig gikk kvinneandelen ned de seinere åra etter at det ble nesten slutt med at hele familier flyttet.

Alt var stort "over there" noe dette bildet viser. Den senere kommunekasserer Andreas Aune lengst til høyre

Ifølge folketellingen i 1990 var det ca. 3.9 millioner amerikanere av norsk herkomst i USA. Norsk-amerikanerne bor fortsatt hovedsakelig i statene i Midtvesten, men man finner norskamerikanere i hver eneste stat i USA.

AMERIKABREV FRA SELNES

Avskrift ved Leif Ersøybakk

Selnes 8/10-1893.

Anders skriver til sin sønn Johan i USA. bl. annet: Jeg har havet arbeidsmand og brutt land i Bådvingen, og nu igjen har jeg Anders Fisdalen til å ta grøfter, og jeg tenkte å pløye nyland denne uke, hvis veir og helse tillater det, men det går vel ikke så hurtig, vi er bare to sammen, jeg og Fredrik.

Johan Arnt reiste til Ørlandet på Amtskolen, den begynte 2. oktober, så han bliver vel borte til jul, og så går det vel 3 måneder av det tilkommende år.

Jeg må tilslutt fortælle at vi er friske som sedvanlig. For 3 uger i dag siden var det konfirmasjon ved Hægvigs Kirke, som tillige Fredrik stod på kirkegulvet og kom vel i gjenem overhøringen, hvor en stor del var beklagelig dum, viste ikke hvor mange bud vi havde.

Og så nu må jeg begynne om veirforholdet her hjemme. Vi har haft en blød og kølig høst, men nu nær 14 dage har det vært godt veir, lysende stille på søen, og litt sild denne uge, men ingen pris og kalde, 3-4 kr. pr. tønde for saltet sild, i byen 4-5-6-kr. vi har ikke fisket mer enn matsild, vi har heller lagt oss etter seien.

Jeg var for fjorten dage siden i byen med nogle tørrseier, jeg fik 3,50 kr. pr. 20 kilo, og nu har vi i gjen 100 tall.

Selnes 25/2-1894.

Fredrik skriver til sin bror Johan i USA bl. annet:

Min fader taler om skogsdriften, Jens Pedersen har været med på fjellet nu en hel uge, så det blir vel trangt om plassen på sagen til Johan Arnt Dahlen når de får det frem.

Johan Tøndervik og Johan Jensen har kjøbt skog av Arnt Hassel i Sørslette. De har kjøbt en stor strekning, kjøbesummen var kr. 600,-. Hogstperioden er på 30 år.

Selnes 10/1-1895.

Brev fra Johan Arnt til sin bror i USA. skriver bl. annet: Tilfredsstillende sporsnø for vore tilsynelatende flinke skyttere uten annet resultat enn en sulten mave, og gråbeinene på sin side har vist nok også til sine tider havet en sulten mave, som ventelig kan være, da det er så mange av dem. En dag i forige uge, såes en hel skare, anslog antallet til ca. 30-40 st.

Jeg kan dessuten berette lit om forbindelsen med bygderne her hjemme. Som allerede fra gamle dage har der været forslag om vei i Søndre Skjørn, men det har ikke ført til resultat, og det kan vel også blive usikkert når det blir.

For ca. 2 år siden blev der anlagt telefon på Ørlandet og den trakk seg så langt som til Høybakken. Nu i år vil man forsøge om mulig at få den rundt Skjørnfjorden.

Man har av den grund faret omkring og samlet aktier. Der er innkommet så mye på Nordsida og Nordfjord at man kan få den til Lars Bromstad. Hvorvidt den kommer hit vites ikke, der er ennu ikke samlet så meget.

Selnes 26/5-1895.

Johan Arnt skriver bl. annet til sin bror Johan i USA; Våren kom sent, men da den kom, kom den med liv og drev frem gresset så det ser ut ganske pent på markene. Det har vært et utmerket pent veir i vår, med en varme på nogle og tyve grader om midagstider, men de dage det har vært på det hedeste, har vi gjerne fået en floing henimot aftenen, hvilket har havet sin gode virkning, thi uden det har det villet blevet altfor hedt både for ager og eng.

Fisket i vinter har været forskjellig, i Lofoten har det været et meget godt fiske, men i hjemmevorenene har det været meget dårlig. Laksefisket har heller ikke været noget videre før, hvorledes det nu er ved jeg ikke sikkert.

17.mai festen var nokså storartet her i byen. Om morgenen samledes børnene i ekserhaven hvor det spilledes en hel time, hvorefter børnene med hver sit flag stilledes opp i geleder for at marsjere igjennom gaderne til paviljongen.

Børnenes leder var venstres fornemste taler, der gikk i spissen, men uden forskjel fikk alle børn lov til å deltage enten de havde unions eller rene flagg. 6 børn i bredden masjerede ut av haven og fortsatte gjennom gaderne, men toget syntes ikke at tage nogen ende. Hvor mange der deltok kan jeg ikke med bestemthed sige, men det var en uhyre mengde.

Senere på dagen var der borgertog, hvilket også var nokså stort, men kun for venstres medlemmer. Dette tog samledes også i ekserhaven, og på 6 og 6 mann i bredden under almindelig marsj til Ilevolden, hvor der salutedes med 20 skudd, hvorpå 2 sangforeninger med folkelederne gikk opp på tribunen hvor de avsang Wergelands sang:

Opp i brave sønner av Norge!

Dit er frihedens hellige dag.

Lader vaie fra fjellene borge

det trefarvede Norges flagg.

2 vers blev sunget av samme sang. Deretter holdt 3 talere et lengre foredrag, (avbrutt av rungende huraer) for Norges selvstendighet og for almindelig stemmerett, og tilslutt utbraktes et leve for det nu forsamlede storting, hvorpå toget marsjerte til torvet hvor der utbragtes et leve for Trondhjen hvorpå det opløstes.

Også hjemme har de i år feiret 17. mai, som ikke tidligere har vært brugt. Men til at det var den første gang, var toget nokså fyldig, for både fra Fevåg og Frengen sluttet seg til.

17. mai tog på Selnes i 2005

Selnes 3/5-1894.

Anders skriver til Johan bl. annet: Jeg vil for det første fortelle, vi har gjort oss kant og klar med ånnen. Vi gjorde det ferdig på april, som er vist mangfoldige år siden det var så flød vår. Vi sådde den 17. april og nu er brådden kommet seg meget pent, men det er ikke så med alle, det er det vesseste dem har begynt og some enda ikke.

Det fortelles av sagn i gamle dage, Koen var framfødt 25. april, og så er det i dette år. I morgen tænker vi å gå til sæteren og retterere eller tømre.

Laksefisket må jeg også fortelle om. Det er nu den 3. uke, og denne uke er det vi som passer. Vi har fått 3 denne uke, og i forrige uke fikk vi 2 større, og dem blev bragt til Aspestranden, så vi får litt mer enn Thomas giver.

Anton Frængen er meget dårlig, han har ligget i 3 måneder på sygehuset, men nu er han hjemme i gjen. Prosten bad for ham sistlæden søndag, så det blir vel ingen opstandelse for ham

Sistleden mandag var det auksjon på Hans Bromstads eiendeler. Jeg talte med Kristian Plassen, hans søn Leonhard var i reisefølge med Lars, han har ikke fåt brev fra ham på 3 år. Han skal være i Oregon, om du eller Lars skulle treffe ham, da mind ham på om skrivelse til hjemmet.

I går kom Johan Tøndervik eller Sagalaget hjem fra Lofoten. Ole og Johan Jensen er nu kommet hjem for en stund siden. Jeg traf dem tilfeldigvis med det samme dem kom hit, og Ole er i Hafelden og hjelper Jakob med laksenøderne i sommer har jeg hørt.

Jeg må tilige benevne vårfisket. Det var godt snørefiske, 120 kr. pr. lodt.

Til slutt være hilset fra Ole Rathe, han er fremdeles konstabel i byen og har det nokså godt.

MINNE FRA MIN BARNDOMSHEIM PÅ VÅBENØ

Skrevet av Gurine Ramsvik februar 1898.
Tidligere publisert i Stjørna Blad

Drama fra Stjørnfjorden.

Huttetu for et vær. Stormen river og sliter i huset og snøen pisker på vindusrutene. Godt å få være inne i slikt vær. Det samme syntes vel doktor Lundevall også (som var kommunelege her den gang) som nettopp er ferdig etter en lang og strevsom dag på kontoret. Det har vært mange pasienter hos han i dag. Nå gleder han seg over å få tilbringe kvelden sammen med sin familie, og dertil hadde han en god venn (studiekamerat) hos seg på besøk. Denne studiekameraten var kommet langveis fra, og nå sitter de og koser seg, mens fruën går smilende omkring og steller for dem. Fruen er så fornøyd over at hun har mannen sin heime i kveld i slikt vær.

Seiling med jakt

Men i en stue innerst i Stjørnfjorden, ligger en mann og kaster seg i senga i store smerter. Han har høy feber, og de tilstedeværende ble enige om at det ingen annen råd var

enn å hente doktoren. Det ble sendt hesteskys fra Høybakken til Mebostad i Bjugn, hvor doktoren bodde.

Plutselig stanset doktorfruën. Hun hørte hestebjeller ute på gårdstunet og ante hva dette betydde. Smilet kom bort og angsten sto å lese i hennes før så smilende øyne. En mann reiser seg i sleden, han tramper av seg snøen og går inn. Ja, det var om doktoren kunne komme på sykebesøk inne i Stjørna.

Det er lang veg. Først hesteskys til Høybakken hvor det ligger skyssbåt klar, for den godt og vel milelange Stjørnfjorden. Ja, doktoren visste vegen og var straks ferdig til å bli med. Hans venn ville også være med, men ombestemte seg i siste øyeblikk.

På kjøreturen innover stoppet doktoren på Vollan. Han måtte nytte leiligheten til å snakke med Ove om en pasient som skulle sendes til sykehuset. Ove Vollan hadde nemlig ymse tillitsverv innen kommunen. Under denne konferanse bestemte Ove Vollan seg til å være med doktoren innover til Nordfjorden. Fru Elisabeth kommer inn i stuen og blir snart klar over at hennes mann er på reisefot og spør: "Hvor skal du hen i kveld i dette været?" Vollan svarer at han skal være med doktoren til Innerstjørna. Doktoren skyter straks inn: "At om en et par timer skal De ha Deres mann heim igjen frue."

De kjører så videre til Høybakken. Der sitter tre menn å venter på dem. Alle fem mann går om bord i båten. Seilet heises, og Edv. Saltnes tar hånd om rorkulden. Båten skyter vill fart i den sterke nordavindskulingen. Den skjebnesvangre seilturen innover Stjørnfjorden var begynt.

Nå er Stjørnfjorden slik at når vinden står fra nord er den meget byget, men Saltnes kjenner fjorden, og han har vært ute en stormnatt før. Vårt lille selskap på fem mann er nå kommet halvveis. En kastvindsbøye kommer og fyller seilet med den følge at båten går rundt.

Alle går i sjøen, men kommer seg opp på hvelvet, med unntakelse av Petter Kammen som ble vekk. Han fantes heller aldri siden. Båten går atter rundt, og de gjenværende i sjøen på nytt. Doktoren som var en god svømmer, var nå kommet langt vekk fra båten og de andre. Han hadde fått frigjort seg fra de lange støvlene, men derimot ikke for frakken, ulster og skinntrøye.

Etter en stunds forløp kom han tilbake til den vannfylte båten, men da var også Ove Vollan vekk. Nå var de tre mann igjen i båten, høvesmannen Edvard, doktoren og Kristian Kammen (sønn av Petter som forsvant). Den vante høvesmannen tar så til tollekniven og får skåret vantene fra masten, og får surret masten og årene tvers over båten slik at den ligger mer rolig.

De tre mennene ropte hva de kunne om hjelp i den stormfulle og mørke vinternatten. Ida og Nils Olsen som bodde på Bjørkviknesset, satt i sin lune stue med hvert sitt arbeide. Da syntes Nils at han hørte en lyd. Han lydde og fikk høre lyden nok en gang.

Han gikk da ut og ble straks klar over at det var nødrops som skar gjennom luften og stormen. Det er fryktelig å høre slike rop fra sjøen en svart vinterkveld, ja om dagen også for den saks skyld. Nils går inn i en fart, tar på seg litt mer klær. Deretter springer han i ulendt terreng til sin nærmeste nabo Ingebregt Bjørkvik som han visste hadde båt ute.

Begge var snart i båten og rodde mot stormen etter lyden av ropene. De var heldige nok til å treffe på den hvelvede båten. En annen båt som også var ute, hadde ikke truffet på havaristen. Så ble spørsmålet om hvor de skulle ta inn med de skipbrudne. Heime hos oss satt alle i god ro inne i stuen. Enhver syslet med sitt. Mor og guttene holdt på med lekser og skolearbeide. Laura Jensen (mor til misjonær Helga Våbenø) var da pike hos oss. Hun satt med sitt håndarbeide, og jeg var på kjøkkenet.

Ingen av oss hadde den minste anelse om det sørgelige drama som ble utspilt så å si utenfor stuedøra vår. Da går kjøkkendøra opp, og Nils kommer inn i stor fart og spør om de får lov å komme med tre menn som de hadde henta opp i fjorden. Mor går Nils i møte og sier: "Det spør du om, få dem oppover bakken og inn så snart som mulig". Far ble med Nils ned til sjøen, og sammen kommer de tilbake med doktoren mellom seg.

Han var da meget medtatt. Mor sier: "Nei er det doktoren våres som er i en slik tilstand?" Doktoren svarer med å si: "Å jeg er så dårlig". Dr. Lundevall ble lagt i sengen som den gang sto i stua. Etter kommer den unge gutten Kristian storgråtende og forfrossen, og segner sammen i stua. Hans far Petter Kammen er blitt igjen ute på fjorden. Til slutt kommer Edvard, den sikre og kjente sjulken, men som denne kvelden hadde seilt "båt over stag".

Det var da å få av de våte og stivfrosne klærne, og så massere for å få varmen opp å få på tørre klær. Etterpå ble det servert varm kaffe og litt mat. Doktoren sto så opp og gikk og drev på golvet i mors slåbrok. Han gjentok gang på gang: "Å, at jeg skulle innom Ove Vollan slik at han ble med og ikke kommer tilbake. Så hår han bort til Edvard, står og ser på han en stund, og sier: "Jeg tror at du Edvard fant fram tobakksdåsa og tok deg ei skrå mens vi satt der ute på fjorden og ropte om hjelp". "Ja" sa Edvard jeg gjorde da det.

Ove ble funnet et par måneder senere. Han drev i land et stykke fra heimen vår på Våbenø. Den unge Kristian Kammen satt og gråt ustanselig og gjentok: "At far skulle bli igjen. At jeg skulle miste far". Hans far ble aldri funnet. Dagen etter forliset kom fru Lundevall og doktorens venn innover til oss. Det bar da på heimtur den påfølgende dag i stille og maksvær.

Det var da også en mengde båter samlet på ulykkesstedet for å sokne etter de omkomne, men uten resultat. Hvor mange er det ikke også denne vinter som har mista sine kjære på sjøen. Det er mang en mor og enda flere barn som roper på far som aldri kommer heim. Er ikke dette også et rop til oss alle om at vi må være med å slå ring om Redningssaken. Vær med å yte den støtte vi kan til dette velsignede selskap, for dermed å være med å minske ropene fra de farløse.

BETONGBÅTEN PÅ SALBUBEKK

Skrevet 14/6-1994 av Martin Salbubæk

Betonglekteren Crete Joist strandet ved Storbrøhylla morgenen 20.februar 1943. De påfølgende opplysninger

er fra papirer gjort tilgjengelig for meg av Hanna M. Salbubekk Engvik, samt utdrag fra Jacobsen.

Betonglekteren i 2006

Crete Joist ble bygd av Blackett's Concrete Ships Ltd., Thornaby Yard, U.K. i 1920, og var en av i alt 54 slike betonglektere som ble ferdigstilt. Lekteren var på 744 brt. med målene 180,0 x 32,17 x 15,2 fot. Totalt havnet 4 slike lektere i Norge.

I 1924 ble lekteren kjøpt av Christiania Portland Cementfabrik (CPC) for 900 pund og ble satt inn som steinleker. Transport av kalkstein fra Langøya til Slemmestad, og transport av ferdig sement fra Slemmestad til Oslo var det naturlige grunnlaget for CPS's rederivirksomhet.

Det var britiske myndigheter som gikk inn for bygging av betongfartøyer, lektere til å frakte jernmalm fra Spania til England. I følge de britiske spesialistene, ble betongfartøyene ansett som en god erstatning for fartøyer av stål som det var mangel på, og byggekostnadene ble ansett som lavere. Imidlertid viste det seg at kostnadene for en leker kom på 27 500 pund, mens en stålleker av samme type ville ha kostet ca. 17 000 pund. I og med at CPC betalte 900 pund for Crete Joist, kan det ikke ha vært noen god handel for selgeren.

Cretelekterne hadde tre lasterom, kjettingkasse og storrom i forkant. I akterkant av lasterommene var det dampkjele til vinsjene og pumpene, og kullbunkers. I dekkshuset akter var det skipperlugar, lugar for styrmann og for tre mannskaper.

CPS solgte Crete Joist i 1941 til Bergen Kullkompani for kr.7500. Bergenske Kullkompani kjøpte i sin tid to lektere fra England som var bygd i betong, sannsynligvis under forrige verdenskrig og ble kalt (Creteserien). Opprinnelig navn på denne farkosten som strandet her var Crete Joist, men ble omdøpt til B.K.I.

Tyskerne tok beslag i disse to lekterne under krigen og satte dem inn i kull- og kokstrafikk på strekningen Ålesund-Trondheim. Den ene lekteren gikk fullastet på en mine i Trondheimsfjorden. Denne lekteren skal visstnok ligge i Selvabukta i Agdenes.

Crete Joist gikk i ballast da den møtte sin skjebne. På vei tilbake til Ålesund kom slepet ut i storm og søkte nødhavn i Vingvågen i Snillfjord. Under denne manøver ble slepet brutt og lekteren kom i drift.

Lekteren berørte grunnfjell flere steder under sin ferd. Styrbords anker ble utsatt, men kjettingen røk.

Vinden gikk over i nordvest, og før den strandet ble babords anker utsatt. Kjettingen var imidlertid ikke fastgjort i kjettingkassen og lekteren havnet i fjæra.

Dette var morgenen 20.februar 1943. Om bord var da tre mann som ble hentet i land av min far og meg. De hadde da pumpet på skift hele natta, og livbåten deres var knust.

Lekteren ligger på en sandbanke

Det ble gjort forsøk på å få den flott de neste dagene, men uten hell. Senere gjorde tyskerne et forsøk på å sprengre farkosten for å nyttiggjøre seg armeringsjernet, men betongen var for solid. Crete Joist (B.K.I.) var 57 meter lang og lastet 1200 tonn.

Takst ble forlangt av rederiet. Takstmennene ble oppnevnt av Stjærna Kontrollnemnd etter anmodning fra skipets kaptein. Lekterskroget med ombordværende ble satt til kr.87.750,-. Taksten ble avholdt av E. Eriksen, Kristian Strand og Adolf Salubæk 3. mars 1943.

Mannskap på B.K.I. var kaptein Finn Sven, Bergen Ole Vang, Vangsvåg Bremnes og Torleif Sæter, Freiveien i Kristiansund N. Sjørettsskjønn ble avholdt over overnevnte leker onsdag 23.juni 1943.

SPRENGNING I GAMLE DAGER.

Av John Selnes

Sprengning i gamle dager kunne være noe annerledes enn med nåtidens sprengstoff og hjelpemidler. Dynamitten var jo på alle måter mer ømfintlig enn dagens dynamitt, som kan tåle en temmelig uforsiktig behandling. Dessuten var det jo også bergkrutt som ble mye brukt. Lunta kunne vel også være av tvilsom kvalitet.

En historie jeg hørte som gutt skal jeg forsøke å gjengi.

Johan Jensen, sønn til Jens Persa, eide gården gnr. 67, bnr.1 og som i daglig tale ble kaldt Jensmarka. Til gården hørte også en jordteig ute mot Gangstøa.

På denne jordteigen var det vel som på andre steder en stor stein som lå i veien. Denne steinen hadde så Johan boret hull i, og skulle sprengre den. Han hadde ladet og var klar til å tenne på, ja så viste det seg at han ikke hadde fyrstikker.

Han kom da på at han skulle oppover til Anne Åsen, som bodde like ved, for å låne noe å tenne på med. Hun var vel også lens for fyrstikker, for han fikk med seg ei glo.

Denne la han bort til lunta, og for å få lit fres på varmen lå han og blåste på gloa.

Han var da ikke oppmerksom på at lunta hadde tatt fyr, for mens han lå der og blåste på gloa, ja så smalt det.

Anne Åsen (Møller), som hadde fulgt med hvordan det gikk med denne sprengningen, hadde sett hvordan det gikk til, og var den som fikk varslet folk. Det var vel til Jens Persa og Ove Hagen hun hadde sprunget, for etter hva jeg hørte av Ove, så pakket de lit høy i noen sekker som han skulle ligge på under transporten. Det var vist også han som kjørte.

Ove fortalte også at til tross for at Johan var så hardt skadd, så var han bevisst hele tiden. Han hadde mistet tre fingrer på en hånd, og et øye og ellers store skader i ansiktet. De fingrene han mistet lå ikke så langt fra ulykkesstedet, og jeg husker Ove fortalte at dem tok han og pakket i lomma så de ikke skulle ligge der til rev og krakemat.

Transporten til byen var den gang med rutebåt en eller to ganger i uka, og denne gang passet det heldigvis slik at båten anløp samme kveld, slik at det etter den tids begrep gikk forholdsvis hurtig å komme på sykehus.

Når en tenker på hvilke hjelpemidler leger og sykehus hadde til rådighet den gang, så må de ha gjort en enestående jobb. Hud fra låret ble lagt på i ansiktet, og ellers ble han helt arbeidsfør igjen. Ble nok litt vansiret i ansiktet, men skjegget dekket over det meste.

Vil også med det samme nevne at i samme teigen var det ei grav. Jeg husker at det var satt opp en slags karm rundt, av to lange steinheller på sidene, og to korte i tverrendene. Hvor langt tilbake i tiden dette kan skrive seg fra er ikke godt å vite.

Dette med skyteulykken skjedde enten i 1904 eller 1905.

VIKINGSKIPET PÅ MÆLAN

Av Per Husby

I 1976 ble det funnet noen trestykker under grøfting av et jordstykke på Mælan i Sørfjorden. Stykkene var 35 – 50cm lange og eieren. Olav Jansen syntes de var så spesiell at han tok vare på dem. Trebitene ble funnet øst for butikken til Berg og sør for Mælan skole. Jorda der består av myr på sand som gir gode forhold for å bevare tre som ligger nedgravd.

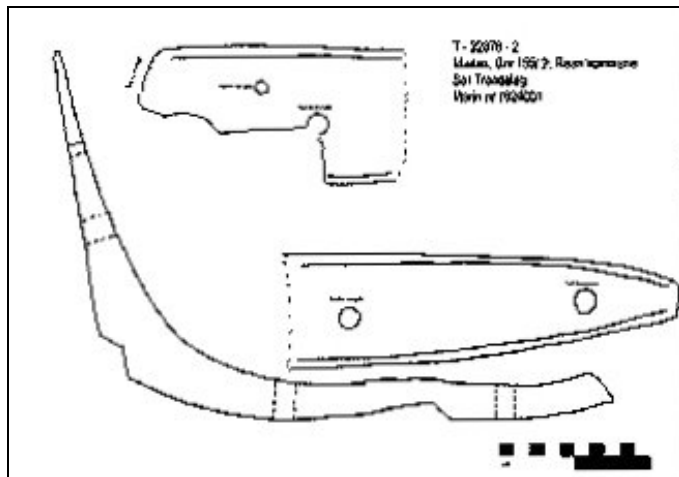
Trestykkene var buet, eller krokformet og er dekorert med langsgående profilstrøk. I 2002 ble trestykkene levert til vitenskapsmuseet i Trondheim og marinarknologene fant snart ut at det var båtdeler av betydelig alder. Utforming, dekor og gjensittende trenagler, samt funnomstendighetene, pekte mot en datering til vikingtid eller tidlig middelalder.

I 2003 ble tredelene datert ved hjelp av nedbryting av C¹⁴ til 885 – 985 e. Kr. Det ble samme år foretatt utgravinger på funnstedet. Dessverre fant en ikke flere trestykker av samme type, men de fant trebiter som viste tydelig spor etter tilvirkning. Det var brukt øks, men det var ikke mulig å påvise at stokkene hadde hatt noen funksjon.

Funnstedet ligger ca 3 m over dagens vannstand, men omkring år 900 e. Kr. gikk sjøen opp til dette nivå.

Trestykkene kunne derfor være fra en båt som lå i fjæra. Arkeologene mener at treet er etter et båtvrak som var trukket opp i fjæra eller rester av et båtvrak. Det er ikke sannsynlig at det er en hel båt som har ligget der for da skulle det vært mulig å finne flere rester. Delene er av en klinkbygget båt av nordisk type.

Bitekne med dekor og uthogginger for bordganger:

NAMN I OG OMKRING RÅKVÅGEN

Av Eilert Bjørkvik

I utgangspunktet er dette et kåseri jeg holdt på sykeheimen i Råkvågen i høst der jeg snakka litt om navn som vi bruker og har brukt i nabolaget. Vi prøvde å finne ut hva navna kan bety og hvor gamle de er. Sykeheimen står på *Bryggåkeren*. Hva dette navnet betyr, skulle være lett å se – det er åkeren ved bryggene, og brygger har det vært i Vågen i mange hundre år. Brygger er det ennå, men på *Bryggåkeren* er det ikke åker lenger. Bare navnet forteller nå om den tidligere bruken av området.

I dagligtale kaller vi Vågen for *Vågen*, men skal vi presisere det nærmere, sier vi *Råkvågen* eller *Råkvåg*. Men *Råkvågen* er et nytt navn. Jeg trodde det kom med navnet på poståpneriet ca 1890, men nå har jeg funnet *Råkvågen* nevnt i ei dampskipsrute fra 1875. Det gamle navnet på Vågen var *Høvågen*. Det navnet finnes første gang nevnt i et dokument fra ca 1505. Den gang var ikke *Råk* tatt i bruk som gårdsnavn. Før svartedauen, altså før 1349, het *Råkagården Hals*, og så kan vi jo spekulere på hvor denne halsen var, og hva gården Hals omfattet. Selve navnet er et sammenligningsnavn med legemsdelen hals, og en slik hals kan vi jo si at *Bryggåkeren* er, altså låglandet mellom *Vorpvikleiret* og *Vågen*, der *Verhaugen* er hodet. Men det kan være flere slike halser i nærheten. Kanskje kan vi si at det er en hals mellom *Innerråkvågen* og *Vågen*, og i så fall kan den gamle *Hals-gården* ha vært *Innerråk*. Kanskje kan vi også si at *Tørrabben* mellom *Juvika* og *Råk* danner en hals.

Råk som gårdsnavn er heller ikke så lett å skjønne. Vi snakker om *råk* i isen, og på landjorda har *råk* betydningen rekster, eller for å si det høytidelig etter gamle ordbøker – ”vei hvorpå kveg drives”. På en papirseddel fra ca 1505 som er lagt inn i erkebiskop Aslak Bolts jordebok fra 1432 er det omtalt en rekke gårder i Stjørna som tilhørte kirkelige institusjoner, stort sett i Trondheim. Disse gårdene var øde og ga ingen inntekter, så kirken hadde ingen problem med å makeskifte dem med eierne av Austrått, og dermed kom så å si hele Stjørna under Austrått. I tillegg til ødegårder omtales en rekke *råk* eller rekstre, blant annet *Kippneset*, halvøya mellom *Råkvågen* og *Sørfjorden*, som kalles *Store Raket* og *Rylstranda*, som kalles *Rølande*. Når ødegården *Hals* igjen blir bosatt mot slutten av 1500-tallet, blir *Råk* tatt i bruk som gårdsnavn, og etter hvert blir det to gårder sammensatt med –*råk*, *Innerråk* og *Ytterråk*. *Innerråk* blir også nå og da kalt *Indre Høvåg*.

Men tilbake til utgangspunktet *Bryggåkeren*. Noen husker sikkert at det het *Gåshaugan* like ved. At navnet har med fuglen *gås* å gjøre, er vel opplagt, men jeg vet ikke noe mer om dette navnet. Jeg har hørt en fortelling om en gutunge som kommenterte at *Sella Foss* på *Råk* hadde gjess: ”Kor rar hena *Di* har, *Di Sella*”, men jeg tror ikke dette er opphavet til namnet *Gåshaugan*. *Gås* er ikke så uvanlig i stadnamn, mange vet sikkert hvor *Gåslunen* er.

To andre navn i nabolaget kan det også være vanskelig å vite hva betyr. *Verhaugen* og *Aukskjæret*. *Verhaugen* kan jo komme av dyret *ver*, men det kan også være at *haugen* var en observasjonsplass for å få utsikt ut over fjorden når fiskere var venta heim under dårlig vær. I alle fall var *Verhaugen* det beste utsiktspunktet for folk nede i Vågen for å se utover fjorden. Og så er det interessant å høre hvordan navnet på skjæret nordom *Stranda* uttales – er det *Øykskjæret* eller *Aukskjæret*? Og hva kommer navnet av – dyret *øyk* eller verbet å *auke*? Det finnes mange navn som er avledet av verbet å *auke* – *Aukan* som vi blant annet finner mange av på *Frøya*.

Vi hopper over *Paulinebo* og går til det stedet hvor stua sto før, *Naustbakken* – som også er et forståelig navn. Likeså de to boplassene *Berge*, den ene et bruk av *Råk*, den andre et gammelt strandsete. Det som er å merke her, er at navneformen *Berje* er en gammel dativform, noe som vi ikke har i dialekten lenger. Hadde det vært bestemt form av substantivet *Berg*, hadde vi sagt *Berget*, slik som vi vel sa om *Berget* der *Enok* og *Rikke Vorpvikan* bodde i sin tid, og der *Evald Frandsen* bor i dag.

Oppover forbi *Naustbakken* går *Oljonsabakken*. Jeg vet ikke hvem *Ola* var. Heller ikke vet jeg hvem som ga navn til *Elenmartabrua* på veien til *Råk* eller til *Ragnhildhaugen* ovom *Naustbakken*. Men om *Ragnhildhaugen* har en gammel kjenning gitt opplysninger i 1930-åra. Da var det en stor innsamling av stadnamn som Bergens Museum hadde satt i gang. Skolebarn i hele landet skulle hjelpe til med å skrive opp navn i nærmiljøet. Det er bevart svar fra *Stjørna*. Svarene er oftest anonyme, men noen er signert, og herfra kan vi nevne *Harald Brevik*, *Kåre Sandøy*, *Anna Bjørkvik*, *Arvid Husby* og *Ester Simonsen*.

Men tilbake til vår gamle kjenning. For gnr 44 bnr 2 *Berje* var det ingen skoleelev som skrev ned navn, men en

kar som sikkert mange ennå husker, nemlig Oluf Foss. Om Ragnhildhaugen skrev han:

"For En 6. mansaldre siden boede en Kvinde som bar navnet Ragnhill, vorefter Ragnhilhaugen, er opkaldt hun drev mest med at tilvirke lin. og derfor hade hun lindamme ope i haugen gravet paa en liden myr, og hun var bekjendt for sit yrke at lagge godt lin til lintoi."

Jeg vet ikke hvem Ragnhild var, og det visste nok ikke Oluf heller.

Det er ikke så mye av navneforklaringer i disse skolebarnsoppskriftene, men den som har skrevet opp navn fra Sandøya, forteller en historie knyttet til navnet Skinnstakkskjæret:

"Mellom Sandøya og Grønnskjæra ligger et undervannsskjær som folk kaller 'Skinnstakksjære'. Grunnen til at det har fått dette navn, forteller folk, skal være følgende hending: På gården 'Hålsønne' blev det en gang i gamle dager stjålet en skinnstakk. Tyven blev opdaget og tok til rømmings utetter fjorden, men folk satte etter'n. Den forfulgte båt støtte på dette skjæret, og måtte der gi fra sig tyvegødet, skinnstakken."

Mange navn inneholder personnavn. Petter Foss på Råk, som også er representert i skolebarnsoppskriftene, forteller om *Báliholet* at "en mann kaldet "Båligutten" blev ihelslått på dette sted fortelles det av gamle folk". Dette har jeg funnet skjedde midt på 1800-tallet, men så vidt jeg husker, var det snarere ei ulykke enn et drap.

Joberga og *Kjerstistein* på nordsida av fjorden, inneholder også personnavn, men vet noen hvem Jo og Kjersti var? Og så en liten tur lenger inn i fjorden. Utom *Monsvollen* – også et personnavn etter strandsitteren Mons Olsen Nordfjord som i 1657 betalte kvegskatt for 3 geiter og 2 sauer – er det en plass som heter *Tortevollen* – hvordan uttales det? Noen ganger er navnet skrevet *Torkildvollen*. Vet noen om dette er mannsnavnet Torkel eller kan det være noe annet, f eks planten turt eller tort?

Ute i fjorden er det noen fiskeplasser som inneholder personnavn. Jeg vet ikke hvem som har gitt navn til *Per Eriksahøle* eller *Larshansaflua*. Jeg vet ikke hvor disse fiskeplassene er en gang, men skolebarna i 1930-åra visste det. Kåre Sandøy har skrevet opp *Per Eriksahøle*, og fiskemedene *Slåfeiln*, *Harbakgrunnen*, *Vorpvikgrunnen*, *Tverreggen*, *Ursgrunnen* og *Sundbakken*, og Petter Foss har notert *Slåfeilen*, *Larshansaflua* og *Råkholet*.

Vi har mange eksempel på at folk blir husket gjennom stedsnavn her i Vågen. *Torberteigen* vet kanskje noen hvor er, og den har nok fått navn etter Torber Eriksen som levde på 1700-tallet. *Fransbakken* vet kanskje noen av. Vi vet jo at huset der Ola Wold bodde heter *Fransborg*. Denne Frans (Jonsen) var født i 1786 og var oldefar til Sofie Wold og tippoldefar til Edvard Frandsen. *Iverhaugen* er notert som et navn i nærheten, men hvor er det? Jeg vet heller ikke hvor *Joallmenningen* var eller er. Og hvor er *Laradalen*?

Stilleberget bruker vi også i dag, men det er kanskje ikke mange som vet at navnet kommer fra en Stille Johansen som bodde i Vågen tidlig på 1700-tallet. Derimot

er jeg ikke sikker på hvilken Lars som har gitt navn til *Larsstua* eller hvilken Pål som minnes i *Pålberget*, men *Pålberget* har kanskje navn etter Paul Kristoffersen som var far til Lorens og Paulina. Litt lenger inn mot *Naustvika* er det ei vik som kalles *Ellertvika*. Der bodde Eilert Andersen (1805-1892). Han var husmann og garnbinder, og da han døde omtales han som fattiglem. Jeg tror at han ble kalt Geit-Ellert. Tross navnet var han ikke i slekt med meg, men jeg syntes det var artig da jeg fant at oldefaren min, Ola Gulbrandsen eide huset og bodde der som skomaker i 1875, med garnbinderen Eilert Andersen som losjerende. Ola ble vel 10 år senere gift med enka Jørgine Eriksdatter Mælan, og de ble foreldre til Anna Aune (Lars-Anna) og Olga Bedin. Ola Gulbrandsen solgte huset til broren Johan-Petter som var skredder og far til G R Johansen.

Bryggene i Råkvåg

Vi må også ta med noen navn som forteller om forskjellig slags virksomhet knyttet til arbeidslivet i eldre tid. Både *Vorpvikan* og *Vorphaugen* kan fortelle om at det her har foregått laksfiske med vorpe eller ståarnot. Det var måten de fanga laks på før kilnota kom midt på 1800-tallet.

Notholmen vet alle hvor er, Petter Foss har fortalt at holmen før het *Nordholmen*. Notholmen har nok navn etter at de tørka sildnøter der, delvis ved å volle nøtene, men mange husker sikkert at det sto et noheng der. Notholmen ble landfast etter at hamna ble mudra og moloen bygd på 1960-tallet, men da var det slutt med den store tilstrømmingen av fiskere som var grunnen til at hamneutbygningen ble planlagt mange år tidligere.

Setervollen er et navn Petter Foss har skrevet opp, og det er et minne om at Råk hadde seter langt inne i marka mot Aune. Navnet *Fagerbakken* forteller ikke om aktivitet, men der ble skolen bygd først på 1890-tallet, og i Ørlands Avis ble det harselert med at denne tomte i utmarka var et fint sted for å drive naturfagundervisning.

At *Kvernhusbakken* forteller om kverna i *Råkabekken*, er opplagt, men nå er kverna borte, og det spørs om ikke navnet *Kvernhusbakken* er glemt. Glemt er ganske sikkert navnet *Tøa* som Petter Foss skrev opp fra Råk. Ordet kommer av gammelnorsk *tað*, gjødsel, og *tøa* eller *tuddu* som de sa i Rissa, betyr da et godt gjødslet jordstykke, helst brukt om jorda nedafor fjøset der det var godt gjødselsig. Det minner meg om Astrid Monsen, som brukte å komme til *Vorpvikan* når hun skulle skifte jord på stueplantene om våren og hente krukkmold i den feite jorda nedafor fjøset.

Åkrene hadde egne navn. Vi starta jo med *Bryggåkeren*, men vet noen hvor *Leirákeren* var? Var det åkeren ved *Råkaleiret* eller *Bergleiret*? Og hvorfor kalles et jordstykke på Råk for *Hundskinnel*? Og *Kavringen*, hvor var den?

Vi får slutte med navnet *Prang*. Prang er lengst nede i Vågen mot Notholmen. Navnet er kjent tilbake til 1700-tallet, men det som gjør det litt vanskelig å forstå hva navnet kommer av, er et vi har et familienavn Pram i Vågen på den tida, både Paul Pram og Andreas Pram, og de kalles somtid Prang. Jeg vet ikke om det er å gå over bekken etter vatn, men i svensk finnes et ord *prång* som betyr trang passasje. Det brukes også om trange bygater eller veiter. Om det ikke akkurat var trange gater nederst i Vågen, var det i alle fall ganske trangt mellom berget og bryggene. Og så behøver vi ikke å reise til Sverige for å finne prang, for navnet Prang finnes også i Østfold.

Navn på store og små lokaliteter er interessant historisk kildemateriale. Navna forteller om aktiviteter av mange slag, de beskriver terrenget, og de husker folk vi har glemmt. Navn lever gjennom bruk. Når de ikke brukes lenger, blir de glemmt. Skolebarna som skrev ned navn for over 70 år siden, har bidratt til å gi oss kunnskap om fortida. Det er alltid fornuftig å skrive med minner fra tidligere tider. Det kan være i tolvte time, men det er aldri for seint.

PETER HUSBY

bankkasserer i Stjørna Sparebank.
Av Lars Bromstad

Født i Stjørna 9. april 1900 av foreldre Johannes Husby og Laura Husby f. Bromstad. Død 1. april 1980. Han ble gift med Borghild Ingebriktsen og dreiv bruket Folkvang ved siden av jobben i banken.

Borghild og Peter i juleselskap på Stranda

Like etter konfirmasjonen tok han til på sjøen. Husbykarene, sønnene etter Peter Husby de., hadde notbruk.

De leide notbas, den første var Trygve Mathisen, han var også partner i bruket. Han drukna på Sørfjorden trulig omkring 1913. Han vart ikke funnet. Gunnerius Hammarvik og Johan Hellesvik var basar seinere.

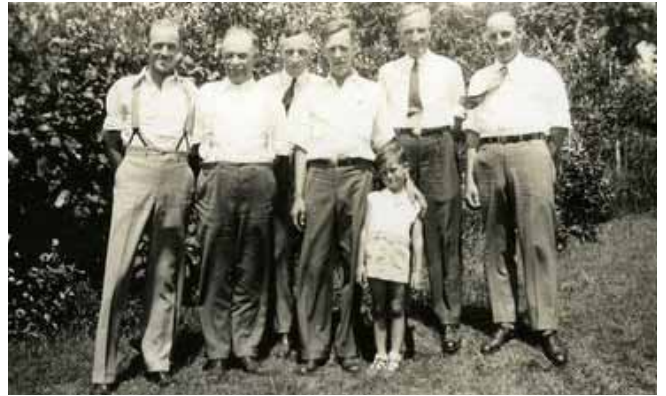
Partnere i Husbybruket var:

Johannes Husby, Lærer

Anders Husby, Bonde

Karen, gift med Martin Årnes.

Seinere kjøpte Peter Husby sammen med Johan Hellesvik og Martin Årnes, notbruket. De hadde to båter; Liv og Staut, Staut var seglfartøy. De dreiv med tilvirking av sild og fisk, og var fast på lofotfiske i mange år.

Peter til høgre med onkler og søskenbarn

Peter Husby reiste til Amerika i 1930. Han hadde flere onkler i Chicago, de dreiv med flytting av heile hus, også murhus. Det var her han lærte seg flytting av hus, han ble derfor benyttet her i vårt område når heile hus skulle flyttes. Han kom tilbake fra USA i 1936.

Flytting av hus

Fra 1937 ble han kasserer i Stjørna Sparebank og fram til pensjonistalderen. Banklokalet var på den tida i "Larsstua" som står på Folkvang også i dag.

Det ble bygget snekkerverksted i 1947. Her ble det produsert dører og vinduer, også kjøkkeninnredning ble produsert her. Brødrene Trygve og Leidulv Husby arbeidet i verkstedet sammen med Peter.

Alle maskiner i verkstedet ble laget av Peter, bare en stor fres og en elektrisk motor ble innkjøpt. Prisen på vinduer og dører til en enebolig omkring 1950, låg på 500 til 600 kroner.

Nevner vi Sørfjord Vannverk, så var dette synonymt med Peter Husby, han var med og bygde ut vannverket som hadde vanninntaket i Tverrelva. Peter var styreformann i vannverket i mange år.

SÆTERDRIFT I SØRFJORDEN

Et lite tilbakeblikk på fra forrige århundre og fram til midten av 1900 tallet.

Asphaug 14. august 2002, Paul Ingvald Tokstad

De aller fleste gårdsbruk her i bygda hadde skog og utmark til fjells. Her ble utmarka brukt til beite for husdyra om sommeren. Det ble bygd hus til folk og fe.

En del jord ble overflatedyrket slik at en fikk benyttet gjødsla fra husdyra bedre. Denne jorda ble innhegnet med stein eller tregjerde, og ble kalt sætervollen. Dette kom godt med som mat til husdyra på gården om vinteren.

Når slåttonna var gjort ferdig på gårdsbruket, var turen kommet til sætervollen. Høyet ble tørka på vollen og lagra i høybua. Høyet ble kjørt heim på vinterføre.

Det ble også drevet markaslått på høvelige plasser i utmarka. Her kan nevnes navn som Olakail-lia, Ytterslette, Buskaret og mange flere. Min far, Ove Tokstad, fortalte at han drev utmarkslått i Buskaret, dette var først på 20- tallet. Og jeg var for ung til å minnes det.

Når høyet var tørt, ble det lagt i stakk. Det foregikk på følgende måte: Det ble hogd et grantre på 3-4 m lengde, det ble barket og festet godt ned i jorda. Rundt stokken mot jorda ble det laget en fot av trestokker og granbar slik at høyet ikke kom i berøring med jorda. Høyet ble så kammet med rive og lagt mot trestokken, den skulle være kjegleformet slik at den var bred nede og gikk opp i spiss. På toppen ble det lagt ei stor jordtorv som ble tredd nedover stokken for å trykke høyet sammen. Så ble stakken kledd med granbar og det måtte legges slik at vannet rant av. Til slutt ble stakken inngjerdet for dyra. Tomt med stakk etter høystakk har stått til de siste åra på disse stedene som jeg her har nevnt.

Hver sæter fikk sitt navn, det kunne være etter terrenget eller gårdsnavnet, slik som Brattlandssætra, Årnessætra, Lanvasslisætra, Haugsdalsåsen eller Stampen med flere.

Det var vanlig å flytte til sætra straks etter 17. mai for den som drev med geiter. For storfe var det flytting et godt stykke ut i juni. Ellers var det våren, om den var sein eller tidlig.

Når kua eller geita fikk klave med bjelle rundt halsen, fikk de det travelt med å komme seg til fjells. Som regel var det den eldste kua eller geita som fikk bære bjella.

Når det gjelder arbeid og arbeidstid på sætra, vil jeg nevne at sæterklokka skulle ligge en time foran klokka i bygda. Dette var for å komme seg opp i rett tid om morgenen og få mest mulig gjort unna, før det muligens fikk folk fra bygda på besøk.

Selve arbeidet på sætra kunne utføres så forskjellig. Det kunne bli gjort av folk på gården, slik at det gikk på skift med å være med på sætra. Noen kunne ta det som fast jobb for sommeren. Det kunne også bli leid inn

arbeidshjelp, såkalt sætertaus og gjeter. Sætertausa var som regel ei med god erfaring med sæterarbeid. Gjeterens arbeid var å passe dyra, han var med dyra ut i marka, da måtte de passes for rovdyr som bjørn og ulv. På den tid ble det laget innhegninger for sau, disse ble laget av treverk og kalt for sauegrinder. Her var sauene inne både middag og om natta.

En historie fra Brattlandssætra, dette hendte sist på 1800-tallet. Sauegrinda sto på myra nede ved vatnet. Her hadde bjørnen herjet en natt, så det var et forferdelig syn som møtte sætertausa og gjeteren da de kom for å se til sauene.

Min far fortalte fra han var gjeter at han kunne se sengerommet og avføring fra bjørn om morgenen når han var med krøttera ut i marka i Haugsdalen.

Etter hvert ble rovdyra borte i skog og mark, og da ble det fredeligere både for folk og fe. Nå kunne gjeteren slippe å være med husdyra ut i marka hele dagen. Det ble etter hvert slutt på å ta husdyra heim til sætra til middag.

Besøk på sætra. Fra venstre Ove, Leif, Oswald og Nils. Foran ostekjøper Asbjørn Bjerkan

For de som dreiv med geiter og kokte geitost, var martnan i Trondheim meget viktig. Da reiste de til byen med to kister ost. De reiste med Fosenbåten til byen. Fra Fosenkaia ble det kjørt med hest eller handkjerre til martnasplassen på torget.

Så kom bykjerringene for å smake på osten, det måtte smake ekte geitost, ikke blandaost. Blandaost ble det kalt dersom en blanda kumelk i geitmelka. Her var bykjerringene svært nøye. Helst ville de se geithår i osten, først da var de sikker. Vi som var heime gledet oss til å få martnasgaver, og det fikk vi.

Det jeg husker best fra sæterlivet, er å sitte på sætervollen eller gå i fjellet og se husdyra gå i marka og høre bjelleklang, kurauting og mekring fra sau og geit. Høre gjøken gale og måltrosten syng sine vakre toner. På fjellvatnet ser vi ørreten gjøre oppvak etter insekter og danne store ringer på vannflata.

Dette var en skjønn opplevelse av norsk natur. For oss som vokste opp med sæterliv på sommerstid, er det vemodig å se tomter, falleferdige sæterhus og igjengrodde sætervoller bli borte i fjellet her i bygda vår.

Bare minnene lever

BOSETTING I SØRFJORDEN OMKRING 1800

Av Per Husby

Det har bodd folk i Sørfjorden i mange hundre år. En pekepinn kan være funnet av deler av vikingskip på Mælan som er datert til ca 900 e. kr. Etter svartedauden omkring 1350 lå alle gårdene nede, men etter hvert ble flere boplasser tatt i bruk og nye kom til. I 1559 var gårdene Husby, Søraunet, Rødsjø og Haugsdalen tatt i bruk og i 1660 var Bjørnsvika, Osen og Nordsetra kommet til.

En kan undres på hvordan bygda vår så ut i tidligere tider. Hvor bodde folk og hvem var de. Eksakt kan vi ikke finne ut dette, men med litt fantasi og bruk av de kilder som er tilgjengelig, kan vi skaffe oss et bilde. Jeg har valgt å bruke folketellingen i 1801 som grunnlag og beskrive hvordan det så ut i Sørfjorden.

Først litt fantasi. Bygda så nok ganske annerledes ut. Det bodde ca 15 familier i området fra Bjørnsvika til Stranda medregnet Rødsjø og Nordsetra. Det var også mye mindre dyrka jord pr. bruk, så skogen stod tettere. Dyrkajorda var der hvor det var naturlig tørrlendt og hellende terreng. Grøfting var sikkert lite brukt.

I dag er det ingen av bygningene fra den tiden som finnes. Husa var tømra og mye mindre enn våre. Bosettingen var nok stort sett på de samme plassene som dagens gårder. Det var ingen kjørbar vei ut fra bygda, Kleivahammarn mot nord og fjellveggen ved Oterneset mot sør stengte. "Veien" var sjøen og den ga effektiv transport. Det lå nok båt i fjæra ved de fleste plassene.

Det kan også være verdt å merke seg at sjøen gikk høyere. For 200 år siden var landet 60 – 70 cm lågere. Ørene vi ser i dag ved utløpet av Osaelva, var nok ikke synlige. Hans Bromstad har skrevet i historia om de som kom til Aune i 1800 at "de segla helt opp i elva og da var det skogkledd langs stranda så de måtte rydde vei."

Litt om leveforholdene. Det var nok et utbredt naturhushold, ingen butikker. Maten skaffa de ved å dyrke korn – ett mål bygg og par mål havre. Poteten var ny, men kanskje litt grovere grønnsaker og urter. Alle hadde nok husdyr; 1 – 2 kyr, geiter, sauer, kanskje en gris. Jakt og fiske bidro med mat. Inntektene for å kjøpe det vesle som måtte til, kom fra sjøen og skogen og litt fra overskudd fra jordbruk og jakt. Sørfjorden ga både fisk og særlig sild som kunne selges. Det var etterspørsel etter trematerialer og skogsdrift og sagbruk hadde kommet i gang.

Folket som bodde i Sørfjorden i 1801:

På **Stranda** bodde Nils Thomasen Tromp. Han var 51 år og kona Anne Olsdatter var 45. De hadde ikke barn sammen, men tatt til seg de 4 barn fra Annes tidligere ekteskap med Paul Olsen Bjørnsvik. Anne og Paul hadde barna; Anders Paulsen 16 og søstrene hans, Anne 22, Berit 19 og Paulina 3 år. Anne Olsdatter på 14 år var tjenestepike hos Nils og Anne. Stranda hadde hørt under Ørlandskirka og Nils Tromp hadde fått bygselseddel på garden i 1801 fra kirkevergen for Ørlandskirka. Han var også eier av Bjørkvik indre fra 1791 til 1797.

Sørfjorden sett fra Aunfjellet

På **Aune** var det nettopp kommet nye eiere fra Melhus. Gården Søraunet sammen med mange flere gårder i Stjørna var solgt fra Austrått i 1773 til Meinckes arvinger og videre til Kristoffer Olsen Foss i 1784. Til lensmann Næss mfl. i 1794 og til Anders Jonsen i 1795. Anders Jonsen var med i selskapet til lensmann Næss og fikk som sin del overta Søraunet vestre løpenr. 275 og Søraunet østre løpenr. 276 samt Ytre Bjørkvik. I 1798 fikk overdro han til sitt søskenbarn Anders Sivertsen Rye, Søraunet vestre og Ytre Bjørkvika ble solgt til Jon Eriksen.

Ved folketellingen i 1801 bodde det 3 familier på Søraunet:

- 1) Anders Jonsen 43 år og kona Giertrud Nilsdatter 40 år samt barna Jon 11 år og Ellen 7 år. Anne Knudsdr. på 20 år var tjenestepike.
- 2) Jon Eriksen 36 år og kona Ellen Nilsdatter 30 år bodde også på gården. Jon er angitt som yrke dagleie og var inderst (leietaker).
- 3) Anders Sivertsen 36 år og kona Gurina Larsdatter 36 år samt barna Sivert 1 år, Anne 4 år og Malena 7 år. I 1803 fikk de sønnen Lars som har mange etterkommere i Sørfjorden. Hos Anders bodde også broren Lars Sivertsen som var 27 år og ugift. Dessuten Sivert Johnsen som var 40 år, ugift og sageier.

Det var skogen som var viktig inntektskilde og årsaken til at de slo seg ned på Aune. Etterkommere etter disse familier er fortsatt eiere av gårdene Søraunet vestre og østre, og svært mange av sørfjordingene er i slekt med disse familiene.

Under Søraunet lå husmannsplassen

Tømmerbakken. Der bodde Ole Andersen 48 år, kona Ellen Kristoffersdatter 34 år og barna Anders 8, Kristoffer 6, Andreas 4 og Dorthé 1 år. Ole hadde tidligere vært gift med Doret Andersdatter Sagen som døde i 1797. De 3 sønnene er fra dette ekteskap. Svigerfaren Anders Kristoffersen på 80 år bodde også hos dem. Ole var sønn av Anders Kristoffersen Flataunet og Marit Olsdatter Alset og hans yrke er oppgitt til fisker. Faren hadde vært leilending på Søraunet og ut fra navnet skjønner vi de kom fra Skaugdalen.

Under Søraunet finner vi også husmannsplassen **Moen.** Der bodde Kristoffer Larsen 59 år og kona Ingeborg Nilsdatter 48 år. De hadde barna Lars, Nils, Anne og Ingeborg. De hadde kommet fra Flataunet i Skaugdalen i 1792. Yrke var skoghugst. I følge grunnboka

ble gården Stormoen løpenr. 277 overdratt fra Kristoffer Olsen Foss til Kristoffer Larsen i 1792, men skylddelinga ble først holdt i 1807. Sønnen Lars ble gift med datra på Søraunet vestre, Anne Andersdatter og de har en stor slekt etter seg.

Under gården **Nordsæter** lå også husmannsplassene Kletten, Osen og Ytre Moen i følge folketellinga i 1801. Det er tvilsomt om dette er riktig når det gjelder Osen og Ytre Moen. Etter dagens matrikkelinndeling ligger Nordsæter under Mælan. Gården ble først fradelt og skyldsatt i 1901. Gården Nordsæter var i 1801 bebodd av Arnt Olsen 60 år med yrke snekker og hustru Ellen Jonsdatter 65 år. Barna var Hans, Ellen, Knud, Lars og Ole med alder fra 14 til 30 år. Alle var ugifte. Sønnen Ole ble gift med Anne Kristoffersdtr. Stormo og deres sønn bosatte seg i Øyan og fikk mange etterkommere. Om familien ellers veit jeg lite.

I **Kletten** bodde Peder Pedersen 32 år med yrke skoghogst og hustru Berit Jensdatter 55 år. Hun hadde vært gift tidligere. Der bodde også døtrene deres; Johanne, Peternille, Berit med alder fra 10 til 14 år.

I **Osen** bodde Esten Olsen 37 år med skoghogst som yrke. Hustruen var Kirsten Olsdatter 32 år og de hadde 6 barn; sønnene Ole 14, Ole 5 og Nils 3 år og døtrene Berit 9, Ingeborg 7 og Kirsten 1 år. Husmannsplassen Osen lå vel ved Osavatnet som i dag og at brukeren drev skoghogst indikerer nok at det ble drevet skogsdrift og sagbruksdrift i Osavassdraget.

Husmannsplassen **Ytre Moen** er det samme som dagens Lillemo nedre 156/2. Der bodde Anders Paulsen 53 år og hustru Lucie Andersdatter 35 år med barna Anders 15, Ole 9, Paul 7 og Lars 2 år. Anders Paulsen var fisker. Yngstesønnen Lars tok over bruket etter faren og har en stor slekt etter seg.

I **Rødsjøen** bodde Ole Jonsen 46 år og kona Ellen Olsdtr 56 år og barna Ellen 22, Martha 19, Ole 16 og Thomas 14 år. Oles yrke er skoghogst. Beboerne var leilendinger som ofte flyttet fra bruket etter ei tid.

Eier av både Rødsjø og Rødsjøsetra på denne tiden var folk som spekulerte i oppkjøp for å drive ut skogen. Lensmann Næss fra Melhus med kompanjonger eide også disse eiendommene. I 1801 overtok Carl E. Hermandstad og i 1806 overtok Ole Andersen Alset fra Skaugdalen og han bosatte seg på gården. Han ble kalt Ole Rødsjø og var en velstående mann. Omkring 1850 solgte han gården og flyttet til Oppdal. Da overtok Ingebrigt Ingebrigtsen fra Verran og etterkommere etter denne familien har siden hatt gårdene.

På **Rødsjøsetra** bodde Erik Evensen 40 år og kona Jøda Andersdtr. 38 år og barna Ole 9, Ingeborg 7, Johannes 6, Nils 4 og Martha 2 år. Familien kom fra Meldal, Deres eldste sønn Even hadde flyttet ut. Erik dreiv også med skoghogst.

Når det gjelder **Mælan** så har ikke folketellingen av 1801 noen opplysninger. I følge grunnboka lå gården under matrikkelgården Husby og til Mælan hørte også Nordre Rødsjø og Rødsjøseter. Dette er i det hele en helt annen inndeling av gårdene enn det vi i dag kjenner. Mælan ble solgt fra Austrått til de samme oppkjøperne som resten av gårdene i Stjørna. I følge grunnboka var Anders Rasmussen på Husby også eier av Mælan i 1800.

Sørfjorden i dag

På gården **Husby** bodde 3 familier. Driveren av gården var Rasmus Andersen 31 år, kona Elsebe Jonsdtr. 34 år. De hadde barna Anders 8, Jon 5 og Magnild 2 år. På gården bodde også drengen Nils Hansen 14 år, den ugifte tjenestepiken Ellen Nilsdtr. 40, Ole Jonsen 62 som var krøpling og Kirsten Andersdtr. 33 år som var leieboer. Faren til Rasmus, Anders Rasmussen, hadde kjøpt Husby i 1771 av kommerseråd Holtermann på Austrått.

Allerede i 1804 solgte Rasmus gården til Nils Olsen Sommervold som solgte den umiddelbart videre til Knut Paulsen fra Børsa. Knut og kona Karen hadde 10 barn. De tok navnet Husby og har mange etterkommere.

På Husby bodde også Ole Olsen 51 år og kona Barbro Olsdtr. 50 år. Datra Ragnhild 25 år bodde heime sammen med sin datter Ingeborg på 2 år. Ole hadde vært gift før og hans yrke er oppgitt til sjøbruk.

Den tredje familien er Ole Paulsen 49 år og kona Ingeborg Gullichsdtr 36 år. Også for denne Ole var det 2. ekteskap. De hadde sønnene Paul 10, Jon 8, Ole 6 og Gullich på 3 år. I 1. ekteskap var Ole gift med Anne Paulsdtr. Stranden. Hun døde i 1787 og de hadde datra Anne født i 1787. Yrke til Ole Paulsen var sjøbruk.

Lengst vest i Sørfjorden ligger gårdene Bjørnsvik Nordre (Vika) og Bjørnsvika søndre. Dette var viktige gårder på den tiden med lett tilgang til sjøen.

På **Bjørnsvik nordre** bodde Nils Olsen 56 år og kona Barbro Andersdtr. 36 år med barna Stephen 5 og Anders 2 år. På gården bodde også Christopher Olsen 15 år som var dreng og Anne Olsdtr. 12 år som var tjenestepike. Videre Lars Olsen 56 som var bror til Nils. Dessuten enken Lucie Thomasdtr. 71 år og Marit Olsdtr. 62 år. Brødrene Nils og Lars drev sjøbruk og enka Lucie var sysselsatt med håndarbeid.

I **Bjørnsvik søndre** bodde Paul Paulsen 47 år og kona Mali Andersdtr. 47 år. De hadde datra Marit 14 år og Johannes Gabrielsen 4 år som fosterbarn. Dorthea Olsdtr. 80 år bodde hos dem, hun var enke og fattiglem. Paul drev sjøbruk.

Dette var litt om folket i Sørfjorden. Når vi får bygdeboka kan vi følge disse plass for plass, slekt for slekt. Da kan alle finne hvem som er vår forfedre og hvordan de gikk med disse folkene som er omtalt her.

MARIE HANSDATTER

Av Harald Sommerseth

Hun er min oldemor og historien har jeg fått fortalt av min mor, noe av min bestemor og andre. Noen detaljer var ikke like, men slik blir det med historier.

Marie Hansdatter var født 5/4-1833 i Skåbu, Nord-Fron i Gudbrandsdalen, som ung ble hun gift med en sønn på gården Bilben i Heidal og der bosatte hun seg. De fikk en datter som fikk navnet Karen.

Mannen døde tidlig. Det er meg fortalt at han omkom i en drukningsulykke under tømmerfløting. I følge min mor ble det ansatt en gårdsbestyrer. Det er mulig min mor ville forfine dette ved å kalle han gårdsbestyrer. Det var sannsynligvis en dreng.

Svigerforeldrene levde fortsatt. Det ble et forhold mellom Marie og drengen som resulterte i en liten gutt. Gutten fikk navnet Anders. Å få unge med drengen var selvfølgelig ikke noe svigerforeldrene kunne akseptere. Hun tok med seg gutten og fikk tjeneste på en annen gård. Karen ble igjen på Bilben hos sine besteforeldre.

Hvordan det nå var med Marie Hansdatter så hadde hun drag på mannfolk. Det gikk ikke bedre til enn at hun ble med barn med sønnen på gården, noe som resulterte i at hun måtte reise. Ingen kunne vel godta en svigerdatter som fra før hadde barn med to forskjellige menn.

Det er meg fortalt at hun prøvde lykken på Ringebu, uten at det lyktes. Muligheten for Marie var ikke de beste lenger. Hun tok sitt jordiske gods på en kjelke sammen med gutten, den andre bar hun i maven. Gikk fra Ringebu i Gudbrandsdalen, over Dovre, og kom til Skaun ved Trondheimsfjorden.

Marie kom omsider til Råkvåg. Der fødte hun sitt tredje barn, en gutt. Hun fikk omsider arbeid som hushjelp hos en eldre mann i Nordfjorden, Jens Olsen Lindemark, født i 1796. Han brukte Angell som mellomnavn, et navn han hadde med fra Trondheim, men var ikke i slekt med Angellfamilien. (Mulig en Angell hadde vært fadder og av den grunn tok han navnet).

Inderråkvågen mot Råkstad

Jens bodde på Jensbakken, var enkemann og hadde godt utkomme i følge min bestemor. Han var husmann under Inderråk og hadde husdyr. Han drev også fiske, og handlet med sild og fisk i følge historien. Marie forsto at her var hennes mulighet i livet. Hun giftet seg med Jens i 1874. Jens var da 76 år. De fikk en sønn samme året, Ole Martin. Han ble gift med Pauline Vorpvik og er altså min bestefar.

Marie og Jens fikk enda en sønn som fikk navnet Jens etter sin far. Jens Olsen Lindemark døde 80 år

gammel, samme året som lille Jens kom til verden. Marie var da 43 år.

Marie fortsatte som husmann under Inderråk.

Datteren Karen var fortsatt hos sine besteforeldre i Heidal, men Marie så for seg at Karen skulle bli gift (sannakänna) og gardkjerring på Inderråk. To mann fra Råkvåg reiste til Heidal for å hente Karen. Karen ble med, men angret da hun kom til Dovre og forsøkte å rømme tilbake. Mennene lette etter henne i 4 dager og de søkte hjelp hos lensmannen i Dovre kommune er det fortalt. De fant henne og fikk overtalt henne til å bli med videre.

Karen kom omsider til Jensbakken i Nordfjorden, men noe forhold til eldstesønnen Gunerius på Inderråk ble det ikke. Det var en yngre bror, Ole Petter, Karen fikk et forhold til.

Det ordnet seg imidlertid. Gunerius druknet under sildfiske i Nordfjorden og Ole Petter ble den som skulle ha gården. Karen og Ole Petter ble gift og fikk mange barn. Marie fikk sine planer og ønsker oppfylt.

Marie ble husmann under sin datter. Hun flyttet med tiden til Inderråk og tok navnet Inderråk. Min mor fortalte at Marie hadde så mye penger at hun løste ut Inderråk fra tvangsauksjon en gang. Marie Hansdatter Inderråk døde 12/7-1910 og ligger gravlagt på Husby kirkegård.

Med Maries barn gikk det slik: Karen – gift med Ole Petter på Inderråk. Anders Hansen – bosatte seg i Råkvåg, gift og to barn. Kjøpte sild og omsatte videre, hadde egen båt. Sønnen fra Heidal reiste til Amerika i følge de opplysninger jeg har.. Ole Martin ble gift med Pauline Vorpvik og er min bestefar. Jens ble gift med en kvinne fra Kvikne. Hun døde i barselseng og han ble senere gift med en kvinne fra Roan. Flere barn i begge ekteskap

Pauline og Ole Martin kjøpte husmannsplassen Nøstbakken da de giftet seg. Stua på Nøstbakken var flyttet fra Jensbakken i Nordfjorden. Det var en av familien Foss som var gift med søster til Jens Olsen Lindemark som fikk stua flyttet. Stua er senere flyttet til Bryggåkeren og eies av "Stjørnagruppen".

Pauline og Ole Martin fikk tre barn, Oskar, Emma Marie og Jenny Charlotte. Emma som er min mor ble født 9/1-1898. Min bestemor ble tidlig enke. Ole Martin forulykket på sjøen 27 år gammel.

Ole Martin hadde båt og skulle til Halten på torskefiske. Fosenbåtene var da begynt å gå i rute. En dag rutebåten var i Råkvåg kom en og spurte Ole Martin om å bli med noen dager for en av mannskapet var blitt syk. Bestemor fortalte at han hadde liten lyst da han snart skulle til Halten. Han tok på seg trøya to ganger, gikk ut, men kom inn igjen. Men tredje gang han tok trøya og gikk var siste gang hun så han.

Noen dager etter kom en mann og fortalte at Ole Martin hadde forulykket i Bustvika på Frøya.. Det var ikke kai i Bustvika, rutebåten måtte ekspederes fra småbåt. Ole Martin gikk ned i båten for å hjelpe ekspeditøren. På grunn av sterk vind måtte de kaste anker. Ankeret traff han i hodet og tok han med ned. Det måtte soknes etter den forulykkede.

Min mor kan huske da budskapet kom. De stod ute på trappa, det var mørkt, men med masse stjerner på himmelen. Bestefar ligger gravlagt på Husby kirkegård ved graven til mine foreldre.

BYGDEBOKARBEIDET

Arbeidet med 1. bind som skal omhandle Råkvåg med omegn er nå godt i gang. Går det bra så har vi kanskje boka klar til trykking ved årsskiftet 2007/2008. Vi vil omtale alle bruk med slekter og vil derfor ta kontakt for å få registrert dagens eiere med familier. Til det trengs det noen som vil hjelpe til og vi vil invitere til møte over jul der opplegget vil bli gjennomgått.

Ellers er vi takknemlig for all hjelp. Har du opplysninger eller bilder, så vil vi gjerne ha dette. Ta kontakt med Eilert Bjørkvik. Han er å treffe i boligen sin ved Strømmen i Rissa. Telefon 73852261 eller 73511253. Bilder kan Lars Bromstad ta mot for kopiering.

ØKONOMISK STØTTE

Vi har vært så heldige å få økonomisk støtte til arbeidet med bygdebøkene. Selv om forfatteren ikke skal ha honorar, så er det en del utgifter som må dekkes.

Vi har fått kr. 50 000 fra Torstein Erbos stiftelse. Han var arving etter Nikolai Dalen og han var som kjent ekte Stjørnværing og eide en rekke eiendommer i Stjørna i forbindelse med sin forretningsdrift.

Nå har vi også fått bevilget kr. 30 000 fra Rissa kommune og vi håper det skal bli årlige bevilgninger som gjør oss i stand til å fortsette arbeidet med full styrke.

Selve trykkingen vil vi finansiere på annen måte. Vi regner med at bøkene blir populære så salget skal dekke alle kostnader, men vi trenger lån for forskutterte trykking mv.

NYE ÅRSHEFTER.

Vi satser på å gi ut nye årshefter. Når du har lest dette heftet så får du kanskje lyst til å fortelle noe fra gamle dager som du har opplevd, eller du har noe liggende som det kan være andre som har glede av å få vite.

Alt har interesse – historier om folk, skikker, oppskrifter på mat. Ta penna fatt eller kontakt noen av styret så skal vi ta vare på det.

Kvinneforening på Aune.

Bildet er tatt utfor Lysvandsstua. Stua er i dag borte. Den stod på Aune vestre i vinkel med nåværende hovedbygning. Navnet fikk den etter Anna og Edvard Lysvand som bodde der.. Edvard var sønn av Karen Larsdatter Søraunet og Peter Lysvand. Han drev som skomaker, møbelsnekker og rivemaker. Særlig var rivene hans vidt kjent. På bildet finner vi fra venstre, Asbjørg Husby, Ellen Husby, Kristiane Bromstad, Johanna Aune, Anna Lysvand, Margrete Mælan, Anne Aune, Hjørdis Børli, Anne Jansen, Johanna Mælan, Laura Brandmo. Foran Oddlaug Jamtfall og Anna Aune.